№ 104 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 12 **1895** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 12 № 104

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» ընթերցողներին. Իրական փոփոխութիւն չը կայ. Օրվայ հարցը. Հայոց հարցը և եւրոպական մամուլը. Ծրագիրը ընդունելու նախընթաց օրը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հարիւրամեակի տօնախմբութիւնը. Նամակ խմբագրութեան. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նոր առաջնորդներ. Նամակ Գերմանիայից. Նամակ Թիւրքիայից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Թիւրքիայից:

„ՄՇԱԿԻ" ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԻՆ

—

Տիկին Մարիամ Մէլիք-Աղամալեանի վաղաժամ և անսպասելի մահը և հանգուցեալի կտակի մէջ արձանագրված ցանկութիւնները ինձ վրա բարոյական պարտք դրին „Մշակի" ապագայի հետ իմ անունս կապել, նրա հրատարակութեան գործը ստանձնել:

Համարելով „Մշակը" հայոց ազգի առաջադէմ, լուրջ աշխատող, օրինական հիմքի վրա կանգնող, իրաւունք պաշտպանող մասի կարծիքների և զգացմունքների արտայայտիչ, ես կարիք չեմ տեսնում որ և իցէ փոփոխութիւն առաջարկել մեր լրագրի ուղղութեան մէջ:

Նա կը շարունակէ ծառայել իր կոչմանը, իր ծրագրին:

Խմբագրութիւնը նոյնն է մնալու, մանաւանդ որ նրա անդամները „Մշակի" անմոռանալի հիմնադրի մօտիկ և սիրելի աշխատակիցներ են եղել, և անպայման հետեւողներ են այն առաջադէմ մտքերի, որոնց Գրիգոր Արծրունին այնքան յաջողութեամբ զարթեցրեց, քարոզեց և դէպի յաղթանակ տարաւ:

„Մշակի" ապագան երաշխաւորվում է ոչ միայն նրա խմբագրութեան կազմակերպութեամբ, այլ և այն բազմաթիւ աշխատակիցներով, որոնք թէ՛ գաւառներում, թէ՛ օտար երկիրներում ապրելով և գործելով, նոյն նպատակներին են ծառայում, որոնց արտայայտիչը „Մշակն" է: Իր հաւատարիմ աշխատակիցների վրա „Մշակը" այսուհետև էլ իր յոյսն է դնում և համոզված է, որ նրանք ապագայումն էլ իրանց աջակցութիւնը չեն մերժի, քաջ գիտենալով, որ նրանց աշխատանքը ոչ թէ մասնաւոր շահերին է ծառայում, այլ մարդկային առաջադիմութեան բարձր և սուրբ գաղափարին:

„Մշակը" ինչպէս մինչև այժմ, նոյնպէս և այսուհետև կընդունի ամեն մի ազնիւ մտքի և համոզմունքի արտայայտութիւն, ո՛ր կողմից և գայ դա. բայց նրա էջերի մէջ երբէք մուտք չեն գործի առաջադիմական դրօշակի անունով արտասանվող խակ, չը հասունացած մտքեր, անորոշ գաղափարներ, փայլուն՝ բայց դատարկ խօսքեր, անազնիւ և անառողջ հիմքի վրա բուսած արգինքներ:—Դրանք հակառաջադիմական են:

Հանգուցեալ տիկին Մարիամ Մէլիք-Աղամալեանի կտակը շատ պարտաւորութիւններ է դնում „Մշակի" հրատարակչի և խմբագրութեան վրա: Ընթերցողներին յայտնի է, որ Գրիգոր Արծրունու ցանկութիւնն էր միշտ, և նա քանի անգամ արտայայտել է այդ, որ „Մշակը" աւելի քան երեք անգամ շաբաթը հրատարակվի: Նոյնը [illegible] ես պիտի լինեմ: Այդ ցանկութիւնը և ընթերցողների փափագն է: Մեր լրագիրը այժմ այնպիսի պայմանների մէջ է գտնվում, որ մենք որոշել ենք 1896 թւից սկսած „Մշակը" շաբաթը չորս անգամ հրատարակել:—Աշխատանքը աւելի մեծ կը լինի և այս պատճառով մի նոր ույժ պիտի մտնի խմբագրութիւն՝ իբրև անդամ: Բացի աշխատանքից կաւելանայ և ծախքը, սակայն „Մշակի" սկզբունքը երբէք չէր՝ միջոցներ խնայել. ընդհակառակը, նա միշտ աչքի առաջ է ունեցել հրատարակութիւնը յարմարեցնել զարգացող պահանջներին:

Եթէ միջոցները ամեն և աւելի մեծ լինեն, քան պահանջում են ընթացիկ անհրաժեշտ նիւթական պարտաւորութիւնները, „Մշակը" աւելի և աւելի պիտի ձգտի իր գործը եւրոպական պայմանների մէջ դնել՝ անվարձ չը թողնել ոչ մի աշխատանք, սեփական թղթակիցներ ունենալ հայոց, իսկ յետոյ Ռուսաստանի և Եւրոպայի մաւոր գլխաւոր կենտրոններում, ստանալով այդ տեղերից թէ՛ թղթակցութիւններ, թէ սեփական հեռագիրներ նշանաւոր անցքերի մասին:

Հրատարակութիւնից է կախված այս ծրագրի իրագործումը՝ աւելի մօտիկ կամ աւելի հեռու ապագայում:

Անդրէաս Արծրունի

ԻՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԸ ԿԱՅ

—

Այն միջոցին, երբ Թիւրքաց կառավարութիւնը ամեն կերպ հաւատացնում է, որ նա տոգորված է ամենալաւ զգացմունք- [illegible] հպատակները, Փոքր-Ասիայի դժբաղդ ժողովուրդը շարունակում է հեծել այդ վարչութեան ներքոյ:

Թիւրքաց կառավարութիւնը հաւատացնում է, որ նա ինքը համակրում է բարենորոգութիւնների առաջարկին, և եթէ նա չէ ընդունում Եւրոպայի մշակած ծրագիրը, այդ այն պատճառով է, որ տեսնում է այդ ծրագրի մէջ վիրաւորանք իր պետական պատւին: Մինչդեռ եթէ լաւ քննենք, կը տեսնենք, որ Թիւրքիան անմիջապէս բողոքում է այն կէտերի դէմ, որոնք նպատակ ունեն ապահովել բարենորոգութիւնների ներմուծումը և նպաստել նրանց իրական գործադրութեանը:

Եթէ Թիւրքաց կառավարութեան խօսքերը չը լինէին կեղծ և առերես, եթէ նրանց մէջ գոյութիւն ունենար ճշմարտութեան ամենաթոյլ մի նշոյլը, այն ժամանակ իրական կեանքի մէջ կը տեսնէինք որ և է փոփոխութիւններ, ժողովրդի կացութիւնը փոքր ի շատէ բարեփոխված, գոնէ գլխաւոր կէտերում:

Մինչդեռ երբէք կեանքը այնքան թշուառ չէ եղել Հայաստանում, ինչպէս այժմ. երբէք կամայականութիւնը, կաշառակերութիւնը, աջ ու ձախ բռնաբարութիւնը և հալածանքները չէին հասել այդ երկրում այն գագաթնակէտին, ինչպէս ներկայումս: Ամբողջ երկրի մէջ տիրում է մի գիշական, խայտառակ ծաղր մարդկային կեանքի և պատւի դէմ, գործադրվում են գժոխային տանջանքների այնպիսի ձևեր, որոնց մասին ամենավառ երևակայութիւնը անգամ գաղափար չունէր:

Թիւրքահայ ժողովուրդը այնքան հիասթափված է Թիւրքերի խոստումների մեծ պաքերումաբ, այնքան սարսափելի զրկանքներ և կատաղի ատելութիւն է տեսել մահմեդական իր իշխողներից, որ ոչ միայն չէ հաւատում Թիւրքերի նոր խոստումներին...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

I

Կ. Պօլիս, սեպտեմբերի 2-ին

Պատրիարքին տեսակցութիւնը դատական գործերու նախարարին հետ, այցելութիւնը երեք դեսպաններուն, Ծրագրին վերաբերեալ կարեւոր տեղեկութիւններ, ահա ինչ որ մեր շաբաթը լեցուց, և աւելի հարուստ շաբաթի մը յոյսը ունինք:

Օգոստոսի 29 երեքշաբթի օրն էր, որ պատրիարքը մասնաւոր հրաւէրով գնաց դատական նախարար Րիզա փաշայի մօտ: Տեսակցութիւնը բարեկամական եղաւ. այդ հպարտ նախարարը, որ այնքան արհամարհանքով կը վարուէր Աշըգեանի հետ, հիմա շատ անուշցած է, շատ մարդավարի է Իզմիրլեանի հետ: «Կտրել չի կրցած ձեռքդ պագ ու ճակատիդ դիր»:

Տեսակցութիւնը քաղաքական խնդիրներու վրա չէր. առաջնորդական թափուր աթոռներուն և Կիլիկիոյ կաթողիկոսական խնդրին վրա էր:

Երբ Իզմիրլեան պատրիարք եղաւ ու նոր կրօնական ու քաղաքական ժողովներ ընտրուեցան, առաջին գործերնուն մէջ էր առաջնորդական տեղապահներ (յաջորդ) կարգել, մինչև որ ժամանակը հասնի առաջնորդ ընտրելու: Քանի մը վարդապետներ յայտարարեցին, թէ պատրիարքը գիրենք ուր որ ղրկէ երթալու պատրաստ են: Աշըգեանին օրովը չէին ուզեր պաշտօն վարել, ըսին, որովհետև վատ դրութեան մէջ պիտի գտնուէին: Եթէ պաշտպանէին իրենց ժողովրդին շահերը, ան ատեն ոչ միայն կառավարութիւնը զիրենք պիտի դատապարտէր, այլ և պատրիարքարանն ալ. սանկ պայմաններու մէջ ինչպէս կրնային պաշտօն ստանձնել: Բայց հիմա, որ պատրիարքարանը ժողովրդին շահերուն պաշտպանն է, անշուշտ պիտի չի պահանջէ, որ առաջնորդները հակառակին ժողովրդին շահերուն:

Այս տեսութեամբ պատրաստուեցաւ ցուցակ մը զանազան աթոռներու և նշանակուեցան առաջնորդական տեղապահները: Ցուցակը ղրկուեցաւ Դուռը, և սակայն ամիսներէ ի վեր պատասխան չեկաւ: Ու ահա երեքշաբթի օր Րիզա փաշա պատրիարքին յանձնեց հրամանագրերը: Ցուցակը կը գտնէք ներփակ: Կը յուսանք որ այդ վարդապետները շուտով կը մեկնին Պօլսէն:

Երկրորդ խնդիրը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վերաբերեալն էր: Գազանճեան եպիսկոպոս անուանական կաթողիկոսութիւն կընէ, ինչպէս կերևի, Սիսի մէջ և մինչև իսկ պատրիարքին յանդիմանական գիր գրած է իբր կաթողիկոս: Այդ չէկեղեցականները կը շարունակեն իրենց խառնակչութիւնները: Րիզա փաշա պատրիարքին ցոյց է տուած հեռագիր մը, զոր զարկած է Ատանայի կուսակալութեան, որով կը հրամայէ Ատանա տանիլ այդ եպիսկոպոսները և պահել հսկողութեան ներքև:—Անցողաբար ըսենք թէ չի ստուգուեցաւ Մամիկոնեան Աբրահամ եպիսկոպոսին զարնուած ըլլալուն լուրը:

Մեծ հարցը Ալէաթճեան եպիսկոպոսին վաւերացումին շուրջը դարձած է: Գիտէք թէ Ալէաթճեան եպիսկոպոսի ընտրութիւնը պէտք է վաւերանայ Ազգային ժողովէն, զոր գումարելու արտօնութիւն խնդրած էր պատրիարքը: Երկու ամիս առաջ Րիզա փաշա խոստացած էր Սուլթանին հաւանութիւնը ստանալ, բայց այս տագնապալից օրերու մէջ կարելի չէ եղած բան մը ըսել.—գէթ ոս պատրուակը առաջ կը քշուի: Րիզա փաշա վերջին տեսակցութեան մէջ կասկած յայտնած է պատրիարքին թէ՝ Ալէաթճեանին վաւերացումը թէ օսմանեան կառավարութեան և թէ հայոց պատրիարքարանին կրնայ շատ մըտահոգութիւն պատճառել ապագային:—Նախարարը ըսել կուզէր թէ Ալէաթճեան կաթողիկոս խռովարար ընթացքի մը պիտի հետևի: Պատրիարքը հարկ եղած բացատրութիւնները տալով երաշխաւորեց Կիլիկիոյ կաթողիկոսին համար: Րիզա փաշա գոհ մնալով պատրիարքին բացատրութիւններէն ըսաւ, որ երբ ձեր սրբազնութիւնը այդպէս կերաշխաւորէ, ուրեմն մէկ քանի օրէն Ազգային ժողով գումարելու արտօնութիւնը կը ստանաք:

Ուրեմն սպասենք: Բայց ո՞վ գիտէ թէ պարագաները ինչ պիտի տնօրինեն:

—

Օգոստոսի 26-ին և 28-ին դեսպաններուն հետ պատրիարքին տեսակցութիւնը յատուկ կարեւորութիւն մը ունէր: Կարծեմ թէ պահանջող ըլլալու չէ, որ դիւանագիտական խօսակցութեանց վրա երկարօրէն գրուի. ընթերցողները ատ մասին պէտք է բաւականանան երբեմն քիչով: Պատրիարքնիս ալ գաղտնապահութեան պարտականութիւններ ունի:

Սաչափը կրնամ ըսել թէ պատրիարքը միայն Անգլիոյ դեսպանատունէն բաւական գոհ և յուսալիր մեկնեցաւ: Եւրոպական թերթերուն հեռագրուեցաւ, ես ալ ձեզի գրեցի թէ սուլթանը կընդունի միայն ապրիլի 29-ի ներկայացուած ծրագիրը, առանց յաւելուածներուն, որոնք ետքէն աւելցուց Սօլսպէրի: Բայց այս լուրը մասամբ միայն ճիշտ է: Սուլթանը չընդունիր, որ քրիստոնեայ կուսակալներ, կառավարիչներ, փոխ-կուսակալներ, փոխ-կառավարիչներ նշանակելու պարտաւոր ըլլայ: Նմանապէս ժանտարմաի կազմութեան մասին ալ դիտողութիւններ ունի: Թուի թէ Ֆրանսայի դեսպանը պիտի գոհանայ, երբ հարկ ըլլայ, նոյն իսկ այդ չափաւորուած ծրագրով. իսկ Անգլիոյ դեսպանը, ույժ առած իր կառավարութենէն, կը յայտարարէ, թէ մինչև որ եւրոպական քոնթրոլ կամ ո և է երաշխաւորութիւն չի տրացուի բարեկարգութեանց գործադրումին համար, խնդիրը փակուած պիտի չի նկատէ:

Սուլթանը 2,500 ղուրուշ (225 րուբլի) ամսական կապեց Մեսրոպ եպիսկոպոսին, որ Եսիրնէի առաջնորդ էր և մէկ քանի ամիս առաջ երախտագիտական ուղերձ մը ստորագրեց և ստորագրել տուաւ, բռնի, իր ժողովրդին: Վերջերս պատրիարքը յաջողեցաւ զինքը պաշտօնանկ ընել:

—

Կ. Պօլիս, սեպտեմբեր 4-ին

Շաբաթ իրիկուն Ղալաթիոյ պօրսային մէջ օսմանեան քոնսօլիտէն մէկէն ի մէկ զգալի կերպով կոտրեց. լուր տարածուեցաւ թէ Սուլթանը մերժողական պատասխան տուեր է լորտ Սօլսպէրիի առաջարկներուն: Երէկ և այսօր այդ լուրը կատարելապէս ստուգուեցաւ հրապարակին վրա: Սուլթանը չընդունիր, որ Հայաստանի մէջ հայ կառավարիչներ և փոխ-կառավարիչներ նշանակուին: Չընդունիր նաև, որ Հայաստանի մէջ խառն յանձնաժողով մը գտնուի, ուղղակի պատասխանատու դեսպաններուն: Այս մերժումը հաղորդուեցաւ Եւրոպա: Հիմա անձկութեամբ կը սպասուի պատասխանին. իսկ ժողովուրդը շատ վշտացած, շատ զայրացած վիճակի մէջ է:

Դուռն ալ տագնապալից կացութիւն մը ունի. Մակեդոնիայէն ծանր լուրեր կը հասնին: Իմացուեցաւ թէ մակեդոնիացի մը 30,000 ֆրանք առած Պօլիս եկած է և Դուռը օդը պիտի հանէ. կրնաք երևակայել փաշաներուն սարսափը: Նազըմ-փաշա 40 ոստիկան ղրկեց Դուռը հսկելու համար. փաշաները աւելի ոստիկան կուզեն, բայց կը պատասխանէ «չի կայ»:

—

Կուզէք գաղափար մը ունենալ թէ Թիւրք կառավարութիւնը ինչ բանի առջև միայն տեղի կուտայ. ահա փոքրիկ օրինակ մը Պօլսոյ մէջ պատահած դէպքէ մը:

Պօլսոյ նաւահանգիստը քարափներ չինուեցան. չոգենաւները հոն պիտի մօտենան, բայց կառավարութիւնը տուրք առած է նաւավարներէն երկու տարուան համար, յայտնելով թէ երկու տարիէն միայն նաւերը պիտի մօտենան քարափներուն: Գիտնալու էք թէ օտար երկրէ եկած բոլոր նաւերը բաց ծովը կը կենան ու

րին, այլ և կասկածում է, որ նոյն իսկ Եւրոպան կարողանայ մի լուրջ և էական բարեփոխութիւն մտցնել, եթէ երկրի մէջ կը մնայ Թիւրքական գերիշխանութիւնը, իրան յատուկ արտօնութիւններով: Թիւրքը ամեն մի բարեկարգութիւն, ամեն մի րէ-ֆօրմ մտցնում է ստիպված, խոնարհվելով Եւրոպայի խիստ պահանջների առաջ և ամեն մի դէպքից, ամեն մի քաղաքական բարդութիւնից կաշխատի օգուտ քաղել ազատվելու իր խոստումների ծանր կապանքներից:

Բարենորոգութիւնները կատարելապէս ապահովելու համար կարևոր է, որ Եւրոպան ինքը մտցնի իր սեփական զինուորական ոյժը Հայաստան և նրա միջոցով իրագործի իր մշակած ծրագիրը:

Որչափ մեծ կը լինի Թիւրքերի իշխանութիւնը երկրի մէջ, այնքան թոյլ և անկատար կը լինի բարեփոխութեան իրագործումը, և նոր յուզմունքներ անխուսափելի կը դառնան ապագայում: Եւ ընդհակառակն, որքան մեծ տեղ տուած կը լինի Եւրոպայի միջամտութեան վարչական գործերում, այնքան աւելի կատարեալ և այնքան աւելի ապահովված կը լինեն րէֆօրմների աջող գործադրութիւնը և նոր կուլտուրական կեանքի զարգացումը:

ՕՐՎԱՅ ՀԱՐՑԸ
XXXIII

Բ. Դուռը, ինչպէս երևում է Կ. Պօլսից ստացված այսօրվայ տեղեկութիւնից, բարեհաճեց թոյլ տալ, որ մի քանի առաջնորդներ գընան հայաբնակ այն գաւառները, որոնք մի քանի ամիսներից, իսկ մի քանիսը մի քանի տարիներից ի վեր չունեն ոչ առաջնորդներ, ոչ առաջնորդական փոխանորդներ:

Ըստ երևոյթին դա մի օրինական քայլ է, որ անում է օսմանեան կառավարութիւնը, որը վերջին տարիները կամայական կերպով զրկեց բազմաթիւ թեմեր իրանց առաջնորդներից, և բոլորին քշեց կամ Կ. Պօլիս կամ աւելի հեռու, կասկածելով նրանց իբրեւ հայոց հարցի արծար-[illegible]

Սակայն եթէ ուշադրութեամբ թափանցենք հարցի խորքերը, կը համոզվենք, որ իր այդ վերջին սիրալիր թոյլտուութեամբ Բ. Դուռը իր շահերին մազի չափ անգամ չէ դիպչում, և բոլորովին չէ զոհայնում այն պահանջները, որ ունեն թեմերը:

Թիւրքաց Հայաստանի ամեն մի թեմ, սահմանադրութեան զօրութեամբ, գաւառական ժողովների ձեռքով ինքն է ընտրում իր թեմական առաջնորդներին և կամ նրանց փոխանորդներին, որոնք և հաստատվում են պատրիարքարանի կողմից, և հաղորդվում Բ. Դրան ի վաւերացումն: Օրինական, սահմանադրական ձևով ընտրված բոլոր առաջնորդները քշված են թեմերից, և փակված Կ. Պօլսի մէջ. իսկ այսօր, այդ օրինական, ժողովրդին ցանկալի առաջնորդների փոխարէն՝ գաւառներն են ուղարկվում այնպիսի մարդիկ, որոնց չէ ընտրել, չէ ճանաչում, կամ նոյն իսկ չէ ցանկանում թեմը, իր գաւառական ժողովներով հանդերձ:

Դա մի այնպիսի քայլ է, որ խախտում է սահմանադրութիւնը, և լիութիւն տալիս միայն մի կողմի կամայականութեան, այն է թիւրքաց կառավարութեան կամայականութեան:

Այդ կամայականութեան շնորհումն է, որ Հայաստանի թեմերը զրկվում են այնպիսի համակրելի առաջնորդներից, ինչպէս, օրինակ, Ներսէս վարդապետ Խարախանեանն է, կամ չէ հաստատվում այնպիսի մի հովիւ, ինչպէս է Գրիգորիս եպիսկոպոս Ալէաթճեան, և դրա փոխարէն գաւառները ուղարկվում են այնպիսի վարդապետներ կամ եպիսկոպոսներ, որոնք, ով գիտէ, պատկանում են այնպիսի «տիպերին», որ աւելի կառավարութեանն են ձեռնտու, քան ժողովրդին:

Ահա այդ տեսակէտից, թիւրքաց կառավարութեան վերջին թոյլտուութիւնը, որ ըստ երևոյթին, ուրախալի կարող է թւալ, ընդհակառակը բոլորովին ուրախալի երևոյթ չէ, քանի որ նա չէ լիացնում սահմանադրութեան պահանջը, չէ յարգում ժողովրդի ընտրողական իրաւունքը, այլ միայն առաջ է մղում լոկ Բ. Դրան ցանկութիւնը,—ում ուզում է հաստատում է, ում չէ ուզում՝ քշում է:

Խ. Մալումեան

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

[illegible]

Ֆիլիպօպօլից հեռագրում են սեպտեմբերի 7-ից. «Կ. Պօլսից ստացված տեղեկութիւնները հաստատում են, որ Կ. Պօլսի բրիտանական դեսպանին հրահանգ է տրվել՝ այլ ևս երկար չը սպասել Բ. Դրան առաջ՝ մայիսի 11-ի ծրագիրը ընդունելու վրա: Ծրագիրը արդէն դատապարտված է Կ. Պօլսում գտնվող դիպլօմատների կողմից, իբրև վերին աստիճանի խճճված և անյարմար՝ գործնական նպատակների համար, և լորդ Սօլսբիւրին նկատում է այդ ծրագիրը իբրև բոլորովին անբաւականացուցիչ, որովհետև եւրօպական կօնտրօլի համար էական երաշխաւորութիւններ չէ տալիս»:

II Սուլթանի պատասխանը

«Րէյտէրի գործակալութիւնը» Լօնդօնից հաղորդում է, որ Բ. Դուռը սեպտեմբերի 3/15-ին յայտնեց դեսպաններին, թէ նա սկզբունքով ընդունում է օգոստոսի 30-ից (սեպտեմբերի 11-ից) առաջարկված ծրագրի բոլոր պայմանները, բայց մի և նոյն ժամանակ առաջարկեց ծրագրի մէջ մտցնել մի քանի փոփոխութիւններ: Դեսպանները պատասխանեցին, որ առաջարկված փոփոխութիւնները անընդունելի են և որ Թիւրքիայի բռնած դիրքը անտանելի ձգձգող բնաւորութիւն է ստացել: Այնու ամենայնիւ, դեսպանները յոյս ունեն, որ համաձայնութիւն կը կայանայ:

III Լրագիրների արգելելը

Կ. Պօլսից հեռագրում են Լօնդօնի լրագիրներին, սեպտեմբերի 1-ից. «Անգլիական բոլոր լրագիրների մուտքը Թիւրքիա՝ արգելվեց»:

Ինչպէս երևում է, թիւրքաց կառավարութեան ձեռք առած այդ խիստ միջոցները ընդհանուր են: Օրինակ, այս օրերս մենք ստացանք Թիւրքիայից մի քանի նամակներ, որոնք հաղորդում են, որ կառավարութիւնը նոր հրամաններ է արձակել «Մշակը» խստութեամբ արգելելու համար:

IV Սօլսբիւրիի աջողութիւնը

«Новости» լրագրի Լօնդօնի սեփական թղթակիցը գրում է հետևեալը, օգոստոսի 31-ից.

«Լորդ Սօլսբիւրի գնաց եւրօպական ցամաքը, հանգիստ և գոհ՝ գործերի ստացած նոր ընթացքից: Ես այդ ասում եմ, ի հարկէ, ի նկատի ունենալով միայն արտաքին քաղաքականութիւնը, որովհետև ինձ յայտնի է, որ Մեծ-Բրիտանիայի յարաբերութիւնները Ֆրանսիայի և Ռուսաստա-[illegible] քիչ սուր բնաւորութիւն էին ստացել, այժմ նկատելի կերպով լաւացել են:

«Հայոց հարցի մէջ լորդ Սօլսբիւրին յաջողեցրեց, որ Ռուսաստանը և Ֆրանսիան պէտք է պաշտպանեն՝ սուլթանին արած իր պահանջները, այնպէս որ սուլթանին այլ ևս ուրիշ ոչինչ չէ մնում, եթէ ոչ զիջանել:»

ԾՐԱԳԻՐՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՕՐԸ

Թէ ինչ տրամադրութիւն էր տիրում Կ. Պօլսում րէֆօրմների ծրագիրն ընդունելուց մի քանի օր առաջ, այդ երևում է «Daily News» լրագրի սեփական թղթակցի հետևեալ հեռագրից, որ նա ուղարկել է սեպտեմբերի 7-ից (օգոստոսի 26-ից).

«Այս շաբաթվայ ընթացքում մեծ իրարանցում և կարծիքների պառակտում էր տիրում Բ. Դրան մէջ այն պատճառով, թէ ինչ ընթացք պէտք է տալ հայկական րէֆօրմներին վերաբերեալ բանակցութիւններին:

«Դրութիւնն այնպէս է, որ Բ. Դուռը ցանկանում է ընդունել րէֆօրմների սկզբնական, այն է մայիսի 11-ի ծրագիրը, միայն երկու բացառութեամբ: Առաջինը վերաբերում է բարձրագոյն կօմիսար նշանակելուն, որը Բ. Դուռը կամենում է իրան վերապահել, առանց մեծ պետութիւնների վէտօին. երկրորդը վերաբերում է օսմանեան հսպատակ վեց անդամներից բաղկացած յանձնաժողովին, որի հետ դեսպանների թարգմանները կարող են հաղորդակցութիւն ունենալ հարկաւոր ժամանակը՝ գանգատները պարզաբանելու համար:

«Դուռը խիստ դէմ է այն նոր առաջարկին, որի համաձայն յանձնաժողովը պէտք է բաղկացած լինի 7 անդամներից, որոնցից երեքը պէտք է մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները լինեն:

«Հաստատում են նոյնպէս, որ Բ. Դուռը տրամադիր է այժմ ընդունել ամբողջ ծրագիրը, բայց առանց նոր փոփոխութիւնների: Միստր Քըրզոնի ամսիս 17-ին խօսածները, և մի ռուս լրագրի յօդուածի հեռագրով հաղորդած բովանդակութիւնը, որ նկատվում է իբրև կառավարութիւնից ներշնչված, այստեղ այն համոզմունքը առաջ բերեցին, թէ պէտք է զիջանել:

«Այդ ընթացքը բռնելու խորհուրդ է տուել Աբդուլ-Համիդի պալատում մեծ ազդեցութիւն ունեցող մի սիրիացի շէյխ, որը հաստատել է, թէ այդ տեսակ մի զիջում, իբրև հետևանք մեծ պետութիւնների սպառնալիքների,—արդարանալի է:

նաւակներով դուրս կելլեն ուղևորները, ինչպէս նաև ապրանքներու փոխադրութիւններն ալ նաւակներով կը կատարուի. քարափները այդ բոլոր անտեղութեանց վերջ պիտի դնեն: Հիմա որ Ղալաթիոյ քարափները վերջացած են, շոգենաւները հոն կուզեն մօտենալ, սակայն նաւավարները թող չեն ի սար: Կառավարութիւնն ալ անտարբեր կը մնայ: Քարափներու ընկերութիւնը ֆրանսական է, մեծ վնաս կը կրէ, երբ շոգենաւերը երկու տարի չի մօտենան. ֆրանսական շոգենաւներն ալ սկսան գանգատիլ: Այս եղելութեանց վրա ֆրանսական դեսպանատունը Բէթրել պահակ շոգենաւը նաւահանգիստ ղըրկեց և հրացաններով ու թնդանօթով ուզեց խօսք հասկցնել նաւավարներուն. սանք անաբեկ մնացին. կառավարութիւնն ալ յուզուեցաւ. մայրաքաղաքին մէջ ֆրանսական շոգենաւ մըն է որ իշխանութիւն կը բանեցնէ! Սուլթանը անմիջապէս Թարաբիա մարդ ղրկեց և խնդրեց դեսպանէն, որ պահակ շոգենաւը ետ կանչէ, ինք ամեն բան պիտի կարգադրէ. դեսպանը հաճութիւնը տուաւ, շոգենաւը հեռացաւ նաւահանգիստէն:

Պարզ օրինակ մը չէ՞ որ թիւրք կառավարութիւնը միայն ուժի առջև տեղի կուտայ: Մինչև որ նաւատորմիղները շարժում մը չընեն, հայոց խնդիրը ուր որ է՝ հոն կը մնայ. սանկ կերևի հիմկու հիմայ:

Նորէն ստիկանութիւնը հայ եկեղեցականներուն ետեւէն սկսաւ իյնալ. Եղնիկ եպիսկոպոս Ապահունի քննութեան կը կանչուի, իբր թելադրիչ Մամբրէի սպանման. եպիսկոպոսին եղբայրը արդէն ձերբակալուած է ուրիշ քանի մը հոգիի հետ:

***

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ
II

Կ. Պօլիս, օգոստոսի 30-ին

Մուշէն 1895 յուլիս 26 թիւ կրող նամակ մը կը հաղորդեն հետեւեալ նոր դէպքերը:

Սասնոյ ծանօթ կոտորածին մէջ սպանեալ Ագբի գիւղացի Խամօի 5 տարեկան որդին պատրանցի Ալէէ Խըրի անունով քիւրդը գերի տարեր է: Այս օրեր իմացուեց և աղբեցի Ղաքօեան Մանուկի ձեռամբ 100 ղրուշ, իբր փրկանք գերի տղային, ղրկուած է յիշեալ քիւրդին, որ դրամը կառնու, բայց տղեկն չը յանձներ և տակաւին քովը կը պահէ:

Դալւորիկի Հարթք գիւղացի Հայդօ անունամբ հայ մը իր կնոջ և զաւակաց հետ կոտորածէն վերջ փախստական կը բնակէին ի Ֆարխեն (Տիգրանակերտի Սլեւան գաւառակը): Այս օրեր, վերադառնալ ուզելով՝ ճանապարհին պատահող քիւրդերը կը յարձակին խեղճերու վրա, քովերնին եղածները կը յափշտակեն և չարաչար կը գանակոծեն: Հայդօի անդրանիկ որդին ժամէ մը վերջ կը մեռնի, իսկ միւսներն այժմ, ծանրապէս հիւանդ՝ անկողնոյ կը ծառայեն Սլիվանի Պաշխա գիւղը:

Ըստ գրութեան Մատին Առաքելոյ ս. Ստեփան վարդապետի, Սասնոյ պարցի աշխարհէն Մըշկատակ գիւղի հայեր ու 600 գլուխ ոչխար յափշտակեր են. այս գիւղի քիւրդ տղաներն ալ ի վրէժ՝ 496 գլուխ ոչխար Հաւեթ գիւղի հայերէն յափշտակեր են: Այսպէս՝ քիւրդերը իրարու դէմ թշնամանալով հայոց գիւղերը կաւերեն, հայերը թշուառութեան կը մատնեն:

Դարձեալ պարցիք (պալաքցի քիւրդ ցեղին կը պատկանին) յուլիս 10 և 12-ին, փանք գիւղի ոչխարաց հօտն ու Ծուէկանց գիւղէն 113 տաւար յափշտակելէ ետքը, հայոց տուներն ևս կողոպտեր են:

Դարձեալ Սասնոյ աշխարհներէն մուշեցի Յասէք Կինճօն՝ ծառաներով հանդերձ, յուլիս 15-ին Խնծորեք հայ գիւղէն 2 հատ ջորի, 2 հատ կայծհան հրացան և երկու ձեռք ընտիր հագուստ յափշտակեր տարեր է:

Պալաքցի աշխարհէն կծանք գիւղացի Ագիր անունամբ քիւրդը քանի օր յառաջ Մշոյ Մկրագոմ գիւղացի Մարգեան Առաքելի մշակի ձեռքէն յափշտակեր է նորա երկու եզները: Յուլիս 22-ին ալ Ագիրի հօրեղբայր Շալէի Մէհմէտն Առաքելի տան վրա յարձակելով՝ մնացած երկու տաւարներն՝ մէկ ծնած կով, մէկ եզնաւ, մէկ վերմակ, մէկ գերանդի և նորա կնոջ սնդուկն ևս կոտրելով՝ մէջը եղած հանդերձեղէնքն ու կանացի արծաթեայ զարդերն թալաներ տարեր է:

Մուշայնք ըստ կարգին յիշել, որ Ստեփան վարդապետ, Սասնոյ Մատին Առաքեալ վանքի միաբանը՝ իր յիշատակեալ գրութեան մէջ կը յայտնէ, որ այն կողմի հայերու վիճակը՝ որ երբեք մխիթարական չէ եղած, այժմ մեծ անապահովութեան մէջ է: Քիւրդեր զրգռուած մոլեռանդ շէյխերէ և ուրիշ իւլէմաներէ՝ ամեն կերպ չարութիւններ կը գործեն, կը կեղեքեն և կը հարստահարեն գեղջեր, որոց կեանքը մեծ վըտանգի մէջ է:

Սասնոյ դէպքէն վերջ, երբ զօրքերը սկսան լեռնէն իջնել այսր և բուն տեղերնին վերադառնալ, Վանէն եկած զօրքերը վերադարձին օր մը կը գիշերեն Ալուշ գիւղի քովը. նոյն օրէն ի վեր աւզուզցի Մանուկ անունով հայի կոյս աղջիկ՝ Համամն կանհերեւութանայ: Ծնողք կամ ազգականք գիտնալով հանդերձ, որ զօրքերը տարեր են, սակայն իրենց երկիւղէն չեն համարձակիր հետապնդել և կը լռեն: Այժմ Վանի պատրիարքական փոխանորդ՝ Սահակ վարդապետի յուլիս 12 ամսաթիւ գրութենէն կիմանանք, որ յիշեալ աղջիկն տեղւոյն Ալայը էմինիի քովը գտնուած է և յանձնուած ազգային առաջնորդարանին:

Ս. Յովհաննու վանուց հողային կալուածոց մէջ բռնութեամբ տուն շինող Պառօֆախի և եղբայր Հիւսէյին անուամբ քիւրդերն՝ առ թշնամութեան, յուլիս 23-ի գիշերը կրակ տուին յիշեալ վանուց փակահի տուն (ագարակ), որոյ մէջ կը ննջէր վանքի փոխ-վանահայր Առաքել վարդապետ և կը գտնուէին վանքի անասունները: Կրակն ըդրան կողմէն ճարակած և բաւական տեղ յառաջացած միջոցին՝ Առաքել վարդապետ յանկարծ խելակորոյս արթննալով՝ մեծ դժուարութեամբ դուրս կը ձգէ ինքզինքն և օգնութիւն կաղաղակէ. բարեբաղդաբար, տեղացիներն և ագարակին մերձակայ Գոմեր գիւղացիներն փութով՝ հասնելով՝ պատը կը քակեն և անասուններն դուրս կը թափեն, բայի երեք գոմէշի ձագերէ, որք ծուխէն խեղդուած էին, և կը մարեն հըրդեհն:

Հաւատորեկ գիւղի թաղական խորհուրդն կը բողոքէ թէ՝ յիսնապետ Մեհմէդ էֆէնտին գնացեր հաւատորեկցիներու վրաններն իրենց ամարանոցէն՝ որ գիւղի սահմանի մէջ է՝ բռնութեամբ հաներ և անդ բնակեցուցեր է պագրանցիներէն մաս մը, որոց անասունները կարածեն, և կաւերեն խեղճերու արտերը և մարգերը. ասոնցմէ Խափօ անունով քիւրդն, եօթն ձիաւորներով, ցորեկ ատեն մտեր հաւատորեկցիներու բանջարանոցների մէջ և ոտնակոխ ընելով աւերեր ու ապականեր է:

Պագրանցի աշխարհէն և չավլըքցի խումբէն քանի մը քիւրդեր երկու օր յառաջ առագցի Պէտաեան Յովհաննէսէն 8 հատ ոչխար գողցեր են. հովիւ Աւէն անոնց հետքը կը տանէ այդ քրդաց ոչխարաց մէջ, կը տեսնէ ու կը ճանչնայ գողցուած ոչխարներն. սակայն քիւրդ հովիւները կը թափին Աւէի վրա՝ լաւ մը կը ծեծեն և վրայի հանդերձները կը յափշտակեն: Աւէն հազիւ կը յաջողի գողցուածներէն միայն մէկ հատ ձեռք անցունել բերել:

Վերջին պահուն իմացանք, որ Պուլանըք գաւառակի Կեապօլան գիւղի Շէյխ-Քեամիլի որդին՝ Շաւօն գնդակահար սպաններ է նոյն գիւղացի Յովսէփ քահանայի եղբայր՝ Կարապետը:

Գ. Սմբատեան

«Աէյմօր ծովակալը Բէյնի-ծոցումն է, և նրա ներկայութիւնը այստեղ մեծ յուզում է առաջ բերել»:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Երէկ, սեպտեմբերի 11-ին, վրաց ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Բարաթաշվիլի-Մուխրանսկու նախաձեռնութեամբ, վրաց ազնուականութիւնը [illegible]

Առաւօտեան 10 ժամին արդէն եկեղեցին, բակը և չրջակայ փողոցները լցուել էին [illegible]

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 11-ին

[illegible]

Գ. [illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ալէքսանդրօպօլ, 27 օգոստոսի

«Մշակի» 88-րդ համարում տպուած էր Ա. Խօժ. [illegible]

[illegible] գործարանի բանւորները ոչ թէ գործադուլ են արել, այլ մեծերի սպառնալիքներին զիջել են և կէս օրի չափ գործից հեռացել, իսկ հետեւեալ օրը նորից եկել և կանգնել են գործին: Նրանց խնդիրքի համաձայն, ես, առանց մի խօսք բացանելու, ընդունեցի: Գալով ռոճիկի քչութեան և անկանոն ստանալուն, պէտք է ասեմ, որ կան աշակերտներ ձրի սովորող և կան տարով վարձված, որոնք ստանում են ռոճիկը կամ մաս մաս, կամ ամսէ ամիս, ամենայն ճշգութեամբ: Ստուգելու համար թղթակիցը թող չընորհ բերի մեզ մօտ և ես ցոյց կը տամ ստացող ծնողների ստորագրութիւնը: Ինչ վերաբերում է 14—16 ժամ բանելուն, դա էլ ճիշդ չէ, թէև տարվայ մէջ մի քանի անգամ կը պատահի, որ մինչև անգամ ամբողջ գիշերը բանում են, բայց հետեւեալ օրը չաշխատելու պայմանով: Վերջապէս ասել, թէ ռոճիկը 3—12 ր. է, կը նշանակէ անծանօթ լինել տպարանի գործին, որովհետև բանւորները 5—25 ր. են ստանում ամսական:

Աբրահամ Մալխասեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այսօրվանից պրօֆէսոր Անդրէաս Արծրունին պաշտօնապէս ստանձնում է «Մշակի» հրատարակչի կոչումը:

—

Թիֆլիսի նոր քաղաքագլուխ իշխան Նիկօլայ Արգուտինսկի արտասահմանից վերադարձաւ Թիֆլիս և այս օրերս կը մտնի իր պաշտօնի մէջ:

—

Լսում ենք, որ Մօսկվայի համալսարանի իրաւաբանական բաժնի կանդիդատ Տիգրան Յովհաննիսեան, որ հրաւիրված էր Երևանի թեմական դպրոցի տեսչի պաշտօնով, ընդունել է այդ հրաւէրը և այս օրերս կը ստանձնի այդ պաշտօնը:

—

Կիրակի, ամսիս 10-ին, ազնուականների բանկի թատրօնում կայացաւ նոր կազմված հայոց «Դերասանական ընկերութեան» առաջին ներկայացումը: Խաղացին «Ղարաբաղի աստղագէտը» նոր պիէսը: Շատ ուրախ ենք, որ առաջին ներկայացմանը հասարակութիւնը վերաբերվեց համակրութեամբ՝—Թատրօնը համարեա թէ լի էր:

—

Պետերբուրգից, սեպտեմբերի 9-ից, «Новое Обозрѣніе» լրագրին հեռագրում են, որ նախագծվում է երկաթուղիական գիծ անցկացնել Ռուսաստանի սահմանական կէտերի և Պարսկաստանի մէջ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐ

—

Կ. Պոլսից գրում են. «Պատրիարքի առաջարկին հիման վրա՝ Բ. Դուռն կողմէ այս անգամ Պատրիարքարանի յանձնուած են նորընտիր ութ առաջնորդական տեղապահներու պաշտօնին վերաբերեալ հրամանագրերը:

Պատրիարքը հրաւիրեց նոյն առաջնորդական տեղապահները առնելու համար այդ հրամանագրերը և ժամ առաջ մեկնելու իրենց պաշտօնատեղին:

Այդ առաջնորդական տեղապահներն են.

Յակոբ Վ. Շահպազեան, Պ ի թ լ ի ս ի վիճակին:

Ամբրոսիոս Վ. Ռուբինեան, Շ. Գ ա ր ա հ ի ս ա ր ի վիճակին:

Յակոբ Վ. Աչոտ փափազեան, Ա մ ա ս ի ա-Մ ա ր զ ո ւ ա ն ի վիճակին:

Վահան Վ. Յակոբեան, Թ ո գ ա տ ի վիճակին:

Յովհ. Վ. Յակոբեան, Պ ա յ պ ո ւ ր թ ի վիճակին:

Յուսիկ Վ. Խամէրեան, Ե ր զ ն կ ա յ ի վիճակին:

Աւետիս Վ. Մինասեան, Չ մ շ կ ա ծ ա գ ի վիճակին:

Յովհ. Վ. Մաժակունի, Բ ա լ ո ւ ի վիճակին:

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Բ ե ր լ ի ն, սեպտեմբերի 1/13-ին

Սուլթանի կառավարութեան ձգձգող քաղաքականութիւնը ձանձրացրել է արդէն բոլորին: Գերմանական մամուլը, որ սկզբից անտարբեր էր, քիչ բացառութիւններով, այժմ բաւականանում է միայն հեռագիրներ տպելով: Այդ հեռագիրների մեծ մասն էլ անգլիական աղբիւրներից են:

Մամուլը հայոց հարցում մնաց հաւատարիմ արտայայտիչ՝ գերմանական եսական քաղաքականութեան: Ռուսա-հայերի մէջ տարածված կարծիքը, թէ գերմանիան վերջերս աւելի ա կ տ ի վ էր ուզում օգնել հայոց խնդրի լուծման, չէ հիմնված ոչինչի վրա:—Երբ անգլիական նաւերը մըտան Թիւրքական ջրերը, և սուլթանը, ահաբեկված՝ օգնութեան կանչեց գերմանական կայսրին, վերջինս իր կողմից մեծ քայլ համարեց պատասխանելով թէ՝ «մենք ամիսներ առաջ խորհուրդ էինք տալիս ընդունել րէֆօրմները, իսկ այժմ երբ որ դրութիւնը աւելի վատթարացել է ձեր կառավարութեան չնորհիւ, մենք ձեզ օգնել ոչինչով չենք կարող»:—Գերմանիայի ամենամեծ օգնութիւնը հայոց արդար դատին եղել է այն, որ նա չարագործութիւնը չէ պաշտպանել:

Անգլիայի ուժեղ քաղաքականութիւնը զովասանքով է գնահատվում գերմանական լաւ լրագիրների կողմից:—Երբ «Մշակից» արտատպվեց Կ ա մ ա խ ի կոտորածի հեռագիրը, Թիւրքաց դեսպանը չտապեց իր սովորական հերքումները տպել իրան արժանի լրագրում—«Norddeutsche Allgemeine Zeitung»-ի մէջ:—Միւս լրագիրները արտատպել էին այդ:

Միակ «Vossische Zeitung»-ն էր, որը զսպրացած յանդիմանեց գերմանական մամուլը, որ նա առանց բացատրութեան ընդունում և տպագրում է Թիւրքաց դեսպանի հերքումները, հերքումներ, որոնց ստութիւնը ապացուցվեց Սասունի կոտորածների բարեխիղճ ուսումնասիրութեամբ: Թիւրքաց հ ե ր ք ո ւ մ ն ե ր ի արժէքը սաստիկ խախտված է, այնպէս որ ակնյայտնի կաշառված լրագիրներն անգամ առանց «բայց»-երի չեն պաշտպանում սուլթանին:

«Berl. Tageblatt» լրագիրը չատ փոխվել է վերջին երկու ամսը, այն օրուանից, երբ նրա խմբագիրը արժանացաւ իր սև երեսը կարմրեցնելու մի գերմանական պրօֆէսօրի ծանր յանդիմանութեան առաջ:—Այդ դէպքը լաւ ծանօթ է «Մշակի» խմբագրութեան:—Այդ լրագրին հետևողներին զարմացրել է այդ մետամորֆօզը, յուլիսի 7-ից յետոյ:

Վերջապէս, ինչպէս երևում է, հայոց հարցը պիտի վճռվի դիպլօմատիկան ճանապարհով, բայց այն չափով, որը գոհացում չը պիտի տայ հայերի իրական պահանջին, սակայն առժամանակ դադար պիտի տայ երկու հակառակ կողմերին, մինչև մի նոր, աւելի խիստ և ահեղ կռիւ:»

Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ
(Ե կ ե ղ ե ց ի տ ե ս ա ծ ն ե ր ի ց)

—

Ե ր զ ն կ ա, օգոստոսի 22-ին

Կամախի դէպքի պատճառով վանքերու և գիւղերու մէջ ցրուած զօրքերու կատարած անլուր բարբարոսութիւնները, առաջ բերած աւերումները, Թիւրք ամբոխի հայերու դէմ արած սպառնական ցոյցերը, ակամայ զարթեցուցին բոլոր մտքերու մէջ Սասնոյ կոտորածը:

Ոտից մինչև գլուխ զինուած թիւրք և քիւրդ տարրներու դէմ բոլորովին անզէն, անպաշտպան ու անպաշտպան կանգնած հայը, սարսափահար՝ այսօր կամ վաղը կոտորած կը սպասէ:

Բայց... անհիմն, անհեթեթ երկիւղ: Ի՜նչ աւելորդ տեղեկագրեր դէպի պատրիարքարան՝ իր ազդեցութիւնը հայցելու, երբ Միւշիւրը, հայոց պահապան հրեշտակը, ոչ մի նախաձեռնութիւն չէ խնայած իր կողմէ՝ քաղաքին անդորրութեանը, ապահովութեանը, բնակչին հանգստութեանը համար: Նա այնպէս կարգադրած է, որ մազի չափ անգամ չը վնասուին հայերը. և աշոր իբր ապացոյց՝ իր զօրքերու աչալուրջ հսկողութիւնը վանքերու և գիւղերու մէջ, ամեն մի հայ տան, ամեն մի հայ շինութեան վրա առանձնապէս!...

Այն մարդը, որ հասարակ գնդապետի մը կոչման տպաւորութեան տակ, զայրացած, կարկուտի նման ամեն կողմ հրամաններ կը տեղար, թոյլ կը տար ամբողջ գիւղեր աւերել, վայրենաբար, ծեծի տակ մարդիկներ մեռցնել, անամօթաբար հարմներ, աղջիկներ լլկել, վերջապէս այն մարդը, որ դեռ մի քանի օր առաջ կատաղած կը սպառնար Երզնկան ալ Սասնոյ բաղդին ենթարկել,—այդ նոյն մարդը, լսելով հայերու տ ե ղ ե կ ա գ ր ո ւ թ ե ա ն մասին դէպի պատրիարքարան, որով և դեսպանատանց, հազիւ սթափուած վերահասու կը լինի իր շրջակայքին, և կշռելով իր վրա լինելի պատասխանատուութեան ծանրութիւնը, դեռ նոր կաշխատի իր սխալը ուղղել:

Անմիջապէս քաղաքապետի միջոցաւ կը հրաւիրէ հայոց առաջնորդական տեղապահը և դեռ ուրիշ մի քանի ազգայիններ, և կը յորդորէ զանոնք հաւատ չընծայել մի քանի սրիկաներու յօրինած, տարածած խռովարար լուրերուն, թէ թիւրքերը երբէք մտածած չեն ք ր ի ս տ ո ն ե ա ն ե ր ը ջարդել, և թէ ինքը միշտ պատրաստ է, հակառակ պարագային, անոնց խորհուրդը խափանել: Ազկէ յետոյ յատուկ մունետիկով մը կազդարարէ ամբողջ բնակչութեանը թէ՝— այսուհետև զէնք կրելը արգելուած է, և թէ օրէնքի դէմ գործողները պիտի ձերբակալուին ու տուգանքի ենթարկուին:

Գեղեցիկ հոգատարութիւն: Բայց միթէ նոր պիտի ուսումնասիրենք մենք թիւրքերը. միթէ մեզ յայտնի չէ, որ մեծէն սկսած մինչև յետին զինուորը խօսել, խոստանալ միայն գիտէ, և աղով ալ կը բաւականայ: Կարելի էր Ջէքի-փաշային՝ այն հայատեաց, տաժնեակ հազար զոհերու հեղինակ բարբարոսին խօսքերուն ու կարգադրութիւններուն հաւատ ընծայել:

Ահա թէ որչափ կարելի էր:—Մունետիկի ազդարարութենէն դեռ մի քանի ժամ յետոյ, զինուած թիւրքեր և քիւրդեր, կարծէք առաջուանէ աւելի համարձակ, պաշտօնեաներու քթին տակ կը վխտային, բայց ոչ մին ալ ձերբակալուեցաւ: Այնպէս որ Միւշիւրի՝ իր ստորադասի միջոցաւ արտասանած ապահովող նախադասութիւնները, մի որոշ ժամանակուայ տևողութեամբ, որոշ սատիճանով միայն կարող եղան ժողովուրդը խաղաղել, անոր վախը փարատել. իսկ ազկէ յետոյ աւելի եղաւ իր սարսափը, երբ կառավարութեան ազդարարութեան հակառակ, զինուած թիւրքեր և քիւրդեր մնային անպատիժ: Ահա օրէնքը և անոր գործադրութեան տևողութիւնը Թիւրքիայի մէջ: Երնի Միւշիւրի ազդարարութիւնը առանց այն ալ անզէն հայերու համար էր!

Բնական էր, որ այս հանգամանքներով, հայերու սարսափը, անոնց անվստահութիւնը դէպի կառավարութիւնը և իր ժողովուրդը աւելի չատանար: Սուլթանի գահակալութեան տարեդարձի ցերեկը, Միւշիւրը յատուկ պաշտօնէի մը միջոցաւ հրաւէր կընէ հայոց առաջնորդական տեղապահին, ըսելով թէ՝—«Այս գիշեր մեր բոլոր պաշտօնէութիւնները բաց են ձեր առջև, և դուք կարող էք զանոնք այցելել գիշերուայ որ ժամին ալ որ կամենաք»:

Միւշիւրի հրաւէրի հիման վրա, աւելի անոր հրաւէրը յարգելու, քան զուարճանալու նպատակով, տեղապահը, մի քանի քահանաներ և ազգայիններ կը մտածեն այցելութիւն տալ:

Պէտք է ըսել, որ այդ գիշերը դուրսը հայ մը չէիք կարող գտնել, և այս հայկական փոքրիկ խմբի համարձակ ուղևորութիւնը դէպի կառավարութեան դուռը, քիչ զարմանք չը պատճառեց իրենց թիւրքերուն ալ: Շատեր ճանապարհի վրա կանգնած, ապշած՝ այդ խմբի յանդգնութեանը կը զարմանային:

Տեղապահը իր հետևորդներով կը հասնի մինչև կառավարութեան դուռը. բայց այնտեղ, հակառակ իր ակնկալութեան, այն ատեն սառն ընդունելութիւն մը կը ստանայ, որ կը ստիպուի չուտով փախչել, հեռանալ:

Հազարապետ մը, կառավարութեան չէնքի դրան կից բազկաթոռի մը վրա նստած, ոտները երկնցուցած, փորը դուրս գցած, գլուխը բարձր բռնած, մօայլ կերպարանքով մը, հակառակ զինուորի մը՝ հայոց առաջնորդական տեղապահի այցելութեան գալու մասին ըրած յայտարարութեանը, առանց տեղէն վեր կենալու, կամ իր դիրքը փոխելու, տեղապահի ըրած հարցերուն, արհամարհոտ հայեացքով, այնչափ սառն, այնչափ կցկտուր կը պատասխանէ, որ վերջինս չուարած կը փութայ հեռանալ:

Ահա Միւշիւրի մը կարգադրութեան կչիռը, ահա և անոր հրաւէրի արժանիքը:

Այստեղ ժողովուրդը սարսափահար, և ալ յուսահատած, անհամբեր կը սպասէ, թէ երբ Եւրոպան կը բարեհաճի լուծել իր հարցը:

Պետ.

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՓԱՐԻԶ, 8 սեպտեմբերի. Մերկուրից հաղորդում են. «Այսօր տեղի ունեցաւ զօրահանդէսը, ներկայութեամբ հանրապետութեան նախագահի, իշխան Լօբանօվ-Րօստօվսկու, գեներալ Դրագօմիրօվի, օտարահպատակ օֆիցերների, յունաց Նիկօլայ արքայորդու, ֆրանսիական մինիստրների և այլ պաշտօնական անձանց: Պատելով զօրքերի մէջ կառքով, Ֆօրը մտաւ նախագահական օթեակը, ուր նրա աջ կողմը նստեց Նիկօլայ արքայորդին, իսկ ձախ կողմը—իշխան Լօբանօվ-Րօստօվսկի: Չնայելով յոգնածութեամբը զօրախաղերից յետոյ, զօրքերը շատ զուարթ և առոյգ էին: Իշխան Լօբանօվ-Րօստօվսկուն, Դրագօմիրօվին և ռուսաց զինուորական գործակալին հասարակութիւնը ողջունեց «կեցցէ Ռուսաստանը» ոգևորված բացականչութիւններով: Ֆօր և իշխան Լօբանօվ-Րօստօվսկի խօսում էին շատ սիրալիր կերպով: Զօրահանդէսից յետոյ նախաճաշիկ տրվեց: Ֆօրի աջ կողմը նստած էին Նիկօլայ արքայորդին, և արտաքին գործերի մինիստր Անոտօ, ձախ կողմը իշխան Լօբանօվ-Րօստօվսկի, Ֆօրի դիմաց նստեց մինիստր-նախագահ Րիբօ: Ֆօրը առաջարկեց Թագաւոր կայսրի և յունաց Թագաւորի կենացը: Օրկէստրը կատարեց ռուսաց և յունաց օրհներգը: Մի ուրիշ կենացով Ֆօր ողջունեց օտար օֆիցերներին և ասեց, որ ուրախ է տեսնել իր շուրջը Ֆրանսիայի բարձրաստիճան բարեկամներին: Ֆօր ապա իր գոհունակութիւնը յայտնեց զօրախաղերի առիթով, որոնք փառաւոր կերպով ապացուցեցին, թէ ինչպէս ազգը քառորդ դար չարունակ յամառութեամբ աշխատում էր համաձայնեցնել եղբայրութեան իդէալը պարտաճանաչութեան պահանջներին: Խաղաղասէր Ֆրանսիան, վստահ իր ոյժերի վրա, յանձնում է իր վիճակը իր զաւակների պաշտպանութեանը:

Լուր է պտտում, որ կօնտրէքսեվիլում երեք շաբաթ մնալով, իշխան Լօբանօվ-Րօստօվսկի մի շաբաթով կերթայ Պարիզ:

Միլէն, սեպտեմբերի 6-ին, Միրկուրում հանրապետութեան նախագահին ներկայացնելով ընդհանուր խորհուրդի անդամներին, մի ճառ խօսեց, որի մէջ ակնարկելով Գերմանիայում տեղի ունեցած տօնախմբութիւնների մասին ֆրանսգերմանական պատերազմի 25-ամեակի առիթով, ասեց. «Ֆրանսիան այդքան աղմկալի կերպով չի տօնի իր զինուորական զօրութեան վերածնութիւնը: Ֆրանսիան լուռ կերպով կենտրօնացնում է իր ոյժերը, բայց եթէ կը հասնի օրը, երբ կը պահանջվի հանդէս գալ ինքնապաշտպանութեան համար, ամբողջ Ֆրանսիան մի վայրկենում պատրաստ կը լինի:» Հանրապետութեան նախագահը իր պատասխանի մէջ հաստատեց ֆրանսիական զինուորական զօրութեան վերածնութեան փաստը և ասեց, թէ Վօգէզների ազգաբնակութեան հայրենասիրութիւնը իրան յայտնի է:

ՀՌՕՄ, 8 սեպտեմբերի: Հռօմը գրաւելու 25-ամեայ յօբելեանի տօնախմբութիւնը սկսվեց նետաձիգների ընկերութիւնների գումարմամբ, որին ներկայ էին թագաւորական ընտանիքը, մինիստրները և այլն:

ՊԱՐԻԶ, 8 սեպտեմբերի: Երէկ Միրկուրում, երբ հանրապետութեան նախագահը իր ավխտայի հետ դուրս էր գալիս բանկէտից, անհագին ամբոխը շրջապատեց Դրագօմիրօվի կառքը՝ աղաղակելով. «կեցցէ Ռուսաստանը, կեցցէ Ֆրանսիան»: Մի քանի մարդիկ թռան կառքը, միմեանց ձեռքից խլելով գեներալի ձեռնոցները և թաշկինակը. ուրիշները փորձում էին ձիերը յետ լծել կառքից: Կիրասիրների պահակախումբը դժուարութեամբ հեռացրեց ցոյց անողներին:

Հանրապետութեան նախագահը վերադարձաւ Ֆօնտէնէբլօ, ուր այսօր նախաճաշիկ կը տրվի ի պատիւ Ֆրանսիա եկած բէլգիական թագաւորի:

ԴՐԷԶԴԷՆ, 8 սեպտեմբերի: Ֆրէյբուրգեան երկաթուղու վրա երէկ երեկոյեան զինուորական գնացքը ընդհարում ունեցաւ ապրանքատար գնացքի հետ: Զինուորական գնացքի 7 վագօններ ջարդվեցին, 13 զինուորներ սպանված են, 30 ծանր վիրաւորված են, ուրիշ 30 հոգի թեթև կերպով վիրաւորվեցին.; վիրաւորված են նոյնպէս երկու կօնդուկտորներ:

ՀՌՕՄ, 8 սեպտեմբերի: Այսօր, Հռօմը գրաւելու 25-ամեայ տարեդարձին, բացվեց Գարիբալդիի արձանը, ներկայութեամբ թագաւորական ընտանիքի, մինիստրների և այլ իշխանութիւնների: Կադօրնա գեներալին, որը զօրքերի հրամանատար էր Հռօմը գրաւելու ժամանակ, շնորհված է Աւետեաց շքանշանը. այն պետական գործիչներին, որոնք 1870 թւին մինիստրներ էին, թագաւորը հեռագիրներ ուղարկեց՝ երախտագիտութեան զգացմունք արտայայտելով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 սեպտեմբերի: Թագուհի կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնա Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց, Նորին Մեծութեան գումարներից 10,000 ր. կցել այն բանուորական տների հոգաբարձութեան դրամագլխին, որ գտնվում է Նորին Մեծութեան հովանաւորութեան տակ:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ
Սեպտեմբերի 7-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	92 ր. 80 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 » $22\frac{1}{2}$ »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36 » $67\frac{1}{2}$ »
Ոսկի — — արժէ . .	7 » 40
Մաքսային կուպօններ — .	148 » — »
Արծաթ — — — . .	— » — »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	5 — 7%
4% պետական րէնտա	98 » 50 »
5% ոսկեայ րէնտա 1884 թ . . .	161 » — »
Ներքին 5% առաջին փոխառ. թ.	277 » — »
— — երկրորդ —	239 » — »
Գրաւ. թղթ. — — .	215 » — »
5% պետական երկաթուղ. րէնտա.	101 » 50 »
4% ներքին փոխառութեան . . .	98 » 50 »
$4\frac{1}{2}$% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	100 » 50 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.	
$4\frac{1}{2}$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	100 » 25 »
Փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	150 » 50 »
— — — թղթադ. .	— » —
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	102 » — »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	102 » — »
Օդէսայի — —	100 » — »
Թիֆլիսի — —	$99\frac{1}{8}$ » — »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլ. կալ. բանկի 6%	$101\frac{3}{4}$ — »
— — — 5% . .	$99\frac{1}{2}$ — »
— — Քութայիսի 6% . .	101 » — »
— — — 5% . .	$99\frac{1}{2}$ » — »

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

Կ. ՊՕԼԻՍ. Դ. Սմբ. Մեզ համար թանգ արժէ ձեր համակրութիւնը: Շարունակեցէք գրել, խնդրում ենք:

ՐԱԴՕՄԻՍԼ. Ա. Ղ. Տպագրութեան համար անյարմար է: Ցաւում ենք, որ այդքան ուշ ենք պատասխանում:

ԴԱՂՍՏԱՆ. Ախտի գիւղ: Բժիշկ Տէր-Դաւթեան: Ստացանք Ձեր ուղարկած 25 րուբլին:

ԹԻՖԼԻՍ. Աւետիս Արասխանեանցին: Հաւատարիմ մնալով ձեր մշտական սովորութեան, դուք խճճում էք ամենապարզ մի հարց: Ձեզ ասում են՝ հասցէն փոխելիս պէտք է յայտնէք և հին հասցէն: Այդպէս է մեր խմբագրութեան կանօնը, և քանի որ դուք «Մշակ» էք ստանում, պէտք է կատարէք այդ կանօնը: «Մուրճը», օրինակ, սովորութիւն ունի, որ և է մէկի միջոցով պատահմամբ մի բաժանորդ ստացած դէպքում, իր ապահովագրի վրա նրան գործակալ անուանել, և ոչ ոք չէ բողոքում դրա դէմ, որովհետև դա ամսագրի ընդունած (թէև մեր կարծիքով շատ ծիծաղելի) ձևն է: Իսկ դուք փոխանակ մեր բոլոր բաժանորդների համար ընդհանուր կանօնին ենթարկվելու, դասեր էք տալիս: Ձեր վարմունքը, ներեցէք որ պարզ կասենք, «խելքին զօռ տալ» կը նշանակի: Ի վերջոյ, ցաւում ենք, որ դուք երբէք առիթ չէք տալիս՝ ձեզ հետ աւելի լուրջ բաների մասին խօսելու:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւնների:
Դ. Գ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Կին-բժիշկ Ա. Ի. ՍՕՐՕԿԻՆԱ-ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—10—11 ժ. կանանց և ներքին հ.
Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ. երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1\frac{1}{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—5—6 ժ. երեքշ. հինգշ. և շաբաթ:
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—6—7 ժ. Սիֆիլիսի, մէզի և սեռական օրգանների հ. ներքին և մորթի հ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7\frac{1}{2}$ ժ.
Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:
Վճար 50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ: (№ 72)

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
որ աւարտել է հաշուապահութիւն, որոնում մի որ և է յարմարաւոր պաշտօն:
Հասցէն՝ իշխան Նիկօղայոս Արղութեանի մօտ, Աբասաբադսկայա հրապարակ № 2, Բարսեղեանցին: (№ 102) 3—3

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ
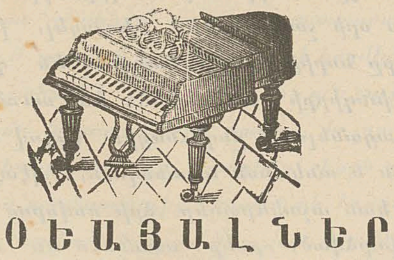
ՌՕԵԱՅԱԼՆԵՐ
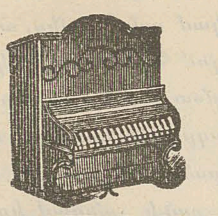
ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ
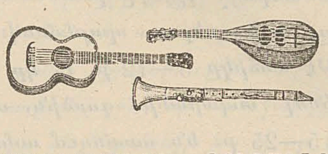
ՖԻՍ-ՀԱՐՄՕՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ: ԿԻԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐ, ԼԱՐԵՐ ԵՒ ԱՅԼՆ, ԵՒ ԱՅԼՆ:
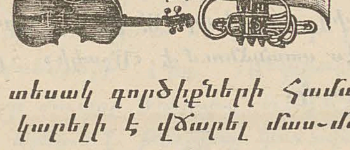
Բոլոր տեսակ գործիքների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս:
ՆՈՐ-ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ
ուղարկվում է ձրի:
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ
ԴԷՊՕ
Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ
Մատակարար Կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան
Музыкальное депо Б. М. Мириманіана,
ТИФЛИСЪ,
Дворцовая ул., д. Т. Д. З. Банка.
(№ 35) 6—20

ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Եկեղեցապօլում, քաղաքային այգու դիմաց, ՄԻ ՔԱՐԷ ՏՈՒՆ, պարտքը փոխադրելով Թիֆլիսի Ազնուականների կալուածական բանկը: Պայմանները իմանալ Թիֆլիսում, Կիրպիչնայա փողոց, № 8, Ե. Վ. Տրօիցկայի մօտ:
(№ 100) 1—1

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳՐՔԵՐԸ
ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀՈՒՍ—10 հատը 50 կ.
ԵԱՆԿՕ ԵՐԱԺԻՇՏԸ—10 „ 20 կ.
Դիմել կարելի է՝ Տէր-Միքայէլեանցին
Тифлисъ, Большая Кривая № 3.
(№ 89) 4—6

ԱԶԴ
ԴԶԼԱՐԻ շրջանում գտնվող Ղարաջալէլ գիւղի միդասեան դպրոցի համար հարկաւոր է ՑԷՆՁ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ և ՄԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ, տարեկան ռոճիկ երկուսին միասին՝ վեց հարիւր րուբլի, բնակարան: Ծառայ և վառելափայտ:
Գործակալ եկեղեցեաց՝
Ալէքսիանոս քահ. Աստուածատուրեանց
Դզլար (№ 94) 6—6

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՏՆԱՅԻՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ
լաւ իմացող հայոց և ռուսաց լեզուները, 6 և 7 տարեկան երեխաների համար՝ ԲԱԳՎՈՒՄ: Ցանկացողները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով БАКУ, Амбарцуму Меликову. (№ 100) 3—6

ՕՐԲԱԶԱՐԻ հայոց ծխական ուսումնարանի համար հարկաւոր են երկու ուսուցիչ՝ մինը ձայնաւոր: Տարեկան վարձ 500 և 400 ր.:
Մեր հասցէն. Армянскъ-Базаръ, Тав. губ., Попечит. Армяно-Базарск. армянскаго приходск. училища. (№ 83) 9—10

ԿԷՕԼԵՐԵԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՎԱԾ
ԿՕԼԴ-ԿՐԷՄ ԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔԱՅԻՆ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ԻՒՂ
ցոյց են տալիս իրանց նշանաւոր առաւելութիւնները նրանց գործածութեան բոլոր դէպքերում: Ծախվում են ԱՄԵՆ ՏԵՂ ԲՈԼՈՐ նշանաւոր առևտրականների մօտ:
(№ 89) 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով յայտարարում է տրակտիրների, դուխանների, բուֆէտների, հիւրանոցների, րեստօրաններ և կաֆէ-րէստօրանների, տաք կերակուր և խմիչքներ ունեցող գարեջրատների, կահաւորված սենեակների, սրճարանների, նախաճաշիկ կամ տաք կերակուր ծախող թէյատների, շաքարեղէնի կամ կարկանդակի վաճառանոցի՝ տեղն ու տեղը զանազան մթերքներ սպառելու իրաւունքով, ուտելեղէն ծախող խանութների և իջևանատեղերի տէրերին, որ Տրակտիրային արհեստին վերաբերեալ կանօնադրութեան 35, 42 և 43 յօդուածների զօրութեամբ, Բարձրագոյն հաստատված 1893 թւի յունիսի 8-ին, տրակտիրային տուրքի դասաւորելը ամեն հիմնարկութեան վրա պէտք է վերջնականապէս կատարվի ոչ ուշ հոկտեմբերի 20-ից և եթէ այդ դասաւորումը պատրաստ չի լինի այս հոկտեմբերի 20-ին, այդ ժամանակ դա կը կատարի քաղաքային վարչութիւնը: Այդ պատճառով Քաղաքային Վարչութիւնը խնդրում է վերոյիշեալ հիմնարկութիւնների տէրերին՝ շտապել և թոյլատրական վկայականներ առնել տրակտիրային արհեստով պարապելու 1896 թւի համար, որպէս զի հնարաւոր լինի իր ժամանակ ընտրել դասաւորող յանձնաժողովը: (№ 102) 3—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
ՏԱՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ:
Աւանդելի առարկայք սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը, № 9, Սերգիեվսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.
(Ե. Հ.) № 62 15—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 11 Сентября 1895 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.